

СТАНОВИЩЕ

- От:** проф. д-р **Валентина Любенова Николова-Алексијева**,
Университет по Хранителни Технологии - Пловдив,
Професионално направление 3.8. „Икономика“
Научна специалност „Икономика и управление“
(Бизнес икономика и корпоративно управление)
- Относно:** дисертационен труд за присъждане на образователна
и научна степен **„доктор“** в област на висше образование
3. Социални, стопански и правни науки, професионално
направление 3.7 „Администрация и управление“ при
Висше училище по сигурност и икономика – Пловдив
- Основание** за представяне на становището: участие в състава на
научното жури, съгласно Заповед №044/14.10.2024 г.
на Ректора на ВУСИ за откриване на процедура
за защита на дисертационен труд
- Автор на дисертационния труд:** **МАГ. ИНЖ. АНДЖЕЙ СТЕЛЕНДЖУК**
- Тема на дисертационния труд:** **„ЕФЕКТИВНО УПРАВЛЕНИЕ НА
СЕМЕЙНА ФИРМА. АНАЛИЗ НА
СИТУАЦИЯТА“**

1. Актуалност на научния проблем

Проблематиката, свързана с ефективното управление на семейните фирми придобива все по-голяма значимост във връзка с големият им брой и разнообразие. Според автора, 92% от предприятията в Полша, в широк смисъл, могат да се отнесат към групата на семейните предприятия. Според представената информация в дисертационния труд, семейните фирми в Полша са приблизително 2 милиона и тяхното функциониране оказва съществено влияние върху икономическото развитие на Полша и на Европейския съюз.

Семейните предприятия се отличават със специфични особености, които не са задълбочено изследвани. Една от тях е липсата на бизнес образование, което да подготвя адекватно

ватно собствениците на семейния бизнес. Липсата на необходимите знания оказва непосредствено влияние на нивото на управленските компетенции и съответно на ефективността на предприятията. Именно това предизвиква научният интерес на автора. За изпълнение на поставената цел и решаване на задачи важно значение има неговият богат професионален опит като собственик и мениджър на семейна фирма в областта на транспортните услуги.

В тази връзка, считам, че изследването на ефективното управление на семейната фирма е актуален проблем в теоретичен и научно-приложен аспект.

2. Обща характеристика и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд съдържа **въведение, три глави, заключение, библиография и обхваща 266 страници**. Структурата отговаря на целта и поставените за решаване задачи. Литературата съдържа **369 източници** от областта на функционирането на семейните фирми. Използвани са редица съвременни научни статии в областта на стратегически и финансов мениджмънт, управленски компетенции и ефективното фирмено управление. Разработката е онагледена и **включва 60 фигури и 9 таблици**. Използвани са следните методи: литературен обзор, анализ на информацията, описателен, количествени и качествени методи, статистически методи и други.

Избраната методика на изследване позволява във висока степен реализиране на поставената цел и задачи в дисертационния труд.

В първата глава, /състояща се от девет точки/, са разкрити теоретичните основи на управлението на семейната фирма. Направен е исторически преглед на развитието на теоретичните концепции, които са основа за възникването на научната дисциплина „Семейно предприемачество” в края на 20-ти век. На базата на обстоен литературен преглед е изяснена същността на ключовото понятие в изследването „семейна фирма”. Анализирани са дефиниции на различни автори и е ясно изразена авторската позиция.

Докторантът използва хоризонталния подход при дефиниране на ключовото понятие, акцентирайки на степента на участие в семейния бизнес на членовете на семейството. За целите на дисертационния труд, той предлага авторово определение на понятието семейна фирма. Разгледани са класификациите на семейните фирми по различни критерии, както и техните жизнени цикли.

Важно място в теоретичната част заема разясняването на специфичните особености на управлението на семейната фирма, в която се пресичат три сфери: семейство, управление на фирма и структура на собствеността. Това води до следните специфики при управлението на семейното предприятие:

- влияние на семейните ценности на визията и мисията на фирмата;
- членовете на семейството се чувстват отговорни за управлението на фирмата;
- основен източник на финансиране са собствените средства на семейството и други.

В теоретичната част са разгледани и въпросите, свързани с приемствеността, управленските компетенции, методите на управление в семейната фирма и финансовите показатели за ефективността на изследваното предприятие.

Втората глава съдържа методологията на дисертационното изследване. Предмет на изследването е човешкият фактор, който се явява важен и определящ фактор за създаването на организационната ефективност на предприятието, а обект се явява семейната фирма. Изследването е проведено в 90 семейни фирми, избрани на случаен признак. Те са разделени

на три групи: микро, малки и средни предприятия, като от всяка група участват по 30 семейни фирми. Докторантът използва метода на анкетиране за проучване на факторите, определящи организационната ефективност. В хода на проучването са получени отговори от 467 респонденти, които са обработени и анализирани.

Анкетата включва 39 въпроса: за управленските компетенции /11/; компетенциите на сътрудниците /7/; компетенциите на фирмата /8/; инфраструктурните ресурси /6/ и 7 въпроси за финансовото състояние на фирмите.

Основната цел на изследването е да се разкрият вътрешните фактори, които определят организационната ефективност на семейната фирма. Научната хипотеза е: Човешкият фактор е важен, определящ фактор за създаването на организационната ефективност на семейната фирма. Конкретните цели на изследването са:

- Описание на вътрешната среда на семейната фирма.
- Анализ на вътрешните фактори, определящи организационната ефективност на семейната фирма.
- Изследване на взаимовръзката на финансовите резултати с организационната ефективност на фирмата.

Втората част завършва с описание на проблемите и ограниченията при изследването.

Третата част съдържа резултатите от проведеното изследване и техният подробен анализ. С цел задълбочаване анализа и изводите относно факторите за организационната ефективност, авторът провежда и интервю, чрез метода на анкета-интервю.

На база на теоретичните знания и резултатите от проведеното изследване са представени три модела на семейна фирма. Основните изводи от изследването са:

- управленските компетенции са най-важният вътрешен фактор за организационната ефективност на семейните микропредприятия;
- за мениджърите на микро- и малки предприятия от особена важност са техните психологически особености;
- мениджърите на малките и средните фирми притежават социални компетенции на по-високо ниво от тези на мениджърите на микропредприятията;
- сътрудниците на всички видове семейни фирми притежават професионални компетенции на високо ниво;
- инфраструктурните ресурси оказват минимално влияние на функционирането на семейната фирма.

В заключение на този раздел, може да се обобщи, че дисертационният труд е структуриран, съобразно поставените цели и задачи на изследването. Оценявам високо отличната теоретична подготовка на докторанта и изследователските му способности, на базата на които формулира конкретни предложения с практически характер.

3. Оценка на научните резултати и приносите на дисертационния труд

Постигнатите научни резултати отразяват до голяма степен натрупаните от автора знания и опит за управлението на семейните фирми. Открояват се две групи научни приноси, които отразяват постиженията на Анджей Стеленджук : *научни и научно-приложни.*

Научни приноси:

- систематизиране и доразвиване на теоретичните постановки за ключовото понятие „семејна фирма“;
- създаване на определение за понятието „семејна фирма“;
- определяне на финансови показатели като инструмент за изследване на организационната ефективност на семејната фирма.

Научно-приложни:

- разработена е методика за изследване вътрешните фактори, влияещи на организационната ефективност на семејната фирма;
- доказана е важноста на човешкият фактор като определящ фактор за създаването на организационната ефективност;
- представени са три модела на семејна фирма с организационна ефективност.

Получените резултати от проведеното изследване могат да послужат за повишаване ефективността на управлението на семејните предприятия в Полша.

4. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Представени са 6 публикации, от които 3 са самостоятелни. Представени са на национални и международни конференции. Като обем и качество те съответстват на изискванията за получаване на научната степен „доктор“. Приемам всички публикации като пряко съотносими към дисертационния труд. В тях са обобщени и публикувани съществени проблеми и резултати от изследванията в дисертационния труд.

5. Оценка на автореферата

Представеният автореферат на дисертационния труд е в обем от 17 страници. В него са отразени целите и задачите на изследването, акцентите на отделните глави на дисертационния труд, както и приносите на автора. Авторефератът е разработен в съответствие с изискванията за изготвянето му и отразява основните резултати и приноси на дисертационния труд.

6. Критични бележки, препоръки и въпроси

Нямам критични бележки. Същевременно имам **някои препоръки**:

- *Препоръката ми е свързана с формулиране на кратки и точни изводи след всяка глава, с цел придаване по-голяма яснота и обобщаващ вид на дисертационното изследване. Биха могли да се формулират в синтезиран вид насоки за ефективното управление на семејните фирми в края на дисертационния труд.*
- *Препоръчвам на кандидата в бъдеще да популяризира научните резултати, чрез публикации в издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация (Scopus /Web of Science).*

Въпрос: *Как влияят дигиталните умения и компетенции върху организационната ефективност на семејната фирма?*

7. Заключение

Предложеният за защита дисертационен труд на маг. инж. Анджей Стеленджук е в съответствие с нормите на Закона за развитие на академичния състав в Република България,

Правилника за неговото прилагане и правилниците на Висшето училище по сигурност и икономика.

Представява завършено изследване с определени научни и научно-приложни резултати и отговаря на изискванията за получаване на образователна и научна степен „доктор”.

Отчитайки постигнатите научни и научно-приложни резултати в дисертационния труд, достойнства и успешната научно-изследователска дейност на докторанта, давам убедено своята **ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА** на дисертационния труд на тема: **„ЕФЕКТИВНО УПРАВЛЕНИЕ НА СЕМЕЙНА ФИРМА. АНАЛИЗ НА СИТУАЦИЯТА“**.

Предлагам на уважаемото научно жури да гласува положително за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на маг. инж. Анджей Стеленджук в професионално направление 3.7. „Администрация и управление“.

Изготвил становището:

(проф. д-р В. Николова-Алексиева)

30.10. 2024

Пловдив